

КАРТОГРАФІЧНА ОЦІНКА ПРИВАБЛИВОСТІ МІСЬКИХ ЛАНДШАФТІВ (НА ПРИКЛАДІ М. ДНІПРОПЕТРОВСЬК)

Проаналізовано існуючі методики естетичної оцінки урболандшафтів та підібрано 8 базових критеріїв для оцінки міських ландшафтів за групою ознак, серед яких глибина перспективи, наявність водних об'єктів, перевищення пунктів, вираження контрастності зон, інтенсивність відвідування територій туристами та ін. Було виділено 87 панорамних точок. Результати оцінки представлені на тематичній карті «Естетична оцінка ландшафтів м. Дніпропетровська».

Ключові слова: міські ландшафти, естетична оцінка міських ландшафтів, критерії оцінки, глибина перспективи, панорамні точки.

L. Zelenskaya, Yu. Curikova

CARTOGRAPHIC ESTIMATION OF ATTRACTIVENESS OF CITY LANDSCAPES (ON EXAMPLE DNIPROPETROVS'K)

It was analyzed the existent methods of aesthetical estimation of urbanistic landscapes and 8 base criteria for the estimation of city landscapes after the group of signs, among which are a depth of prospect, presence of water objects, height of points, expression of contrast of areas, intensity of visit of territories by tourists etc.. 87 scenic views of Dnipropetrovsk were selected. The results of estimation are presented on a thematic map «Aesthetical estimation of the landscapes of Dnipropetrovs'k».

Keywords: city landscapes, aesthetical estimation of city landscapes, criteria of estimation, depth of perspective, scenic views.

Вступ. У сучасної географії існує науковий напрям – естетика ландшафту. Не виникає сумнівів, що найбагатшими естетичними якостями володіє географічний ландшафт. Естетика ландшафту є своєрідним містком, що поєднує ландшафтознавство як географічну науку з мистецтвом, архітектурою, територіальним плануванням, туризмологією, психологією, соціологією. Естетична оцінка ландшафтів прямо корелює з оцінкою їх привабливості.

Вихідні передумови. Естетика ландшафту, за В.О Ніколаєвим [3], – особливий напрям ландшафтознавства, що вивчає красу, мальовничість природних і природно-антропогенних ландшафтів, особливості їх естетичного сприйняття та оцінки. Актуальність дослідження зростає напередодні проведення чемпіонату з футболу Євро-2012, що дозволить розробникам нових туристичних маршрутів використовувати найпривабливіші панорамні точки у Дніпропетровську, а гостям міста самостійно за допомогою карт та путівників їх відвідувати.

Існують різні системи критеріїв естетичної оцінки міських пейзажів. К. Ерінгіс [5] пропонує методику оцінки естетичності ландшафтів, в основі якої лежить принцип виразності рельєфу. На жаль, ця методи-

ка заслугове належної уваги при оцінці природних територій, а в умовах міста може бути корисною лише при роботі на відкритих територіях, де горизонт не перекривається міськими забудовами. Для оцінювання типових урбанізованих ландшафтів з мозаїчною функціонально-плановою структурою Дніпропетровська ми керувались принципами різноманіття і доцільності антропогенних об'єктів В. Тарасенко [4]. При оцінці враховані урбанізованість пейзажів, кількість архітектурних акцентів, антропогенних об'єктів на лінії горизонту (силуетність), зв'язок селищ, садіб і будівель із середовищем, їх озеленення, наявність доріг, ліній електропередач, інженерних споруд. Ураховувалась кількість пам'ятників, їх цінність, історичні місця, наявність природоохоронних територій. Були залучені рекомендації щодо проведення естетичної оцінки території з метою заповідання [1].

Формулювання цілей, постановка завдання. У теорії візуального сприйняття, в конкретних досвідах естетичних оцінок ландшафтів сформувалися певні методи оцінювання (види). Не всі фахівці вважають, що краса ландшафтів об'єктивна і не залежить від смаків, а отже, здатна викликати однакові відчуття у різних суб'єктів. У даній роботі ми спробуємо уніфікувати системи та критерії оцінки і використати методи: експертну оцінку пейзажних образів як цілісних візуальних систем; анкетування; оцінку ландшафту шляхом аналізу його структурних складових із подальшим отриманням сумарного балу. Естетична цінність ландшафтів території м. Дніпропетровськ оцінювалась шляхом обрання опорних пунктів за принципами виразності глибини перспективи, наявності чи відсутності водних об'єктів, ступеня контрастності зон, перевищення точки спостереження, а також ураховувався фактор відвідування території, що досліджується, туристами та гостями міста.

Виклад основного матеріалу. На першому етапі дослідження виконане попереднє функціональне зонування території урболандшафтів міста. В його межах було обрано 87 панорамних точок огляду з визначенням естетичної цінності урболандшафтів Дніпропетровська за принципами контрастності зон, глибиною перспективи краєвидів - наявністю простору для споглядання панорам. Також ураховувались наявність водних об'єктів, перевищення точки споглядання. За принципом глибини перспективи у межах міста було обрано 35 пунктів, за наявністю водного об'єкта – 32, зважаючи на перевищення опорного пункту виокремлено 15 пунктів, за принципом контрастності зон – 40 точок і враховувалося значення для туризму при виділенні 53 точок. Слід зауважити, що за одним з вище перерахованих принципів було виділено 31 пункт оцінки, за двома – 36, мали місце три принципи в обранні 11 точок, чотири – 6 пунктів, п'ять принципів використано у 3 панорамних пунктах.

Крім того, при виборі пунктів оцінки естетики ландшафтів основна увага приділялася значенню певної території з точки зору її відвідування туристами. За даним принципом усі 87 пунктів розподілено у 6 груп: пункти, що мають відношення до об'єктів туристичної інфраструктури – готелі, вокзали, порти; території рекреаційного значення, до яких віднесені парки, набережні

Дніпра, квартали, облаштовані для відпочинку; точки, що відносяться до історико-культурної групи, – театри, місця визначних історичних подій, пам'ятники, кінотеатри, собори тощо; райони ділового та наукового життя, серед яких – місця розташування навчальних закладів, банків, філій фірм та підприємств; пункти, обрані на важливих транспортних шляхах, що виконують роль «воріт» міста, а також окремо виділені так звані панорамні точки, де є можливість поглянути на місто з висоти хмарочосів, мостів і з водного транспортного шляху – р. Дніпро.

За результатами досліджень створена електронна версія карти «Естетична оцінка ландшафтів м. Дніпропетровська», яка відображає інформацію про розташування опорних (панорамних) точок, принципи їх обрання та оцінки естетики міських ландшафтів. Картографічна основа вміщує дані про розташування та назви вулиць, наявність міських державних установ, місць проходження транспортних магістралей, розташування зелених насаджень та наявність водних об'єктів Тематична карта створена за допомогою комп'ютерних програм *Adobe Photoshop CS3*, *Adobe Illustrator CS3* та *CorelDRAW Graphics Suite X4*. Дослідження урболандшафтів зі сторони Дніпра здійснювались з борту прогулянкового катера. Точки дослідження з борту катера на карті відображено символічним знаком судна. Точки естетичної оцінки урболандшафтів зображені згідно з принципами оцінювання пунсонами відповідного кольору (рис.).

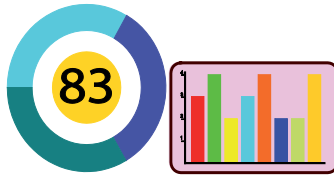

Рис. Елемент картографічного зображення естетичності ландшафтів

Виділені групи об'єктів рекреації, історико-культурні території, ландшафти, де розміщені об'єкти туристичної інфраструктури, райони ділового життя міста, території, що розташовані поблизу важливих транспортних артерій та магістралей. Окремо виділено панорамні пункти. Для відображення даної інформації у картографічному вигляді навколо основного пунсона розміщене додаткове коло, яке поділяється на сектори у випадку, коли опорний пункт можна віднести до декількох груп, кожна класифікаційна група позначається відповідним кольором (рис.). Для оцінювання у балах естетичності певних міських ландшафтів, вигляд на які відкривався з обраних панорамних точок, використовувались вісім критеріїв за чотирьохбальною шкалою (табл.), кожному з яких призначений окремий колір. Результати естетичної оцінки на кожному пункті відображено у вигляді стовпчастої діаграми за критеріями (рис.) методом локалізованих

діаграм. Перший критерій – наявність у пейзажі виразних доміантних об'єктів. Домінантою в пейзажі може бути будь-який об'єкт, який звертає увагу спостерігача. Фактор глибини перспективи є одним з основних. Він може бути у ближній або середній перспективі. Ближньою перспективою називається закритий вид з близько розташованими предметами, які чітко сприймаються. Під середньою перспективою розуміється закритий вид з розташованими далі (1,0–1,5 км), але ще добре видимими об'єктами. Дальньою перспективою є вигляд на відкритий простір, коли об'єкти біля лінії горизонту (більше 1,5 км) невидимі чітко і зливаються у єдине. *Виразність кольорової гами у різні пори року і часи доби змінюється. Усього налічується сім кольорів, які мають безліч відтінків. При оцінці кольорової гами пейзажу враховується кількість кольорів, яка максимально може бути влітку [2]. Під наявністю крайових зон між різними середовищами розуміється межування природних комплексів, природних і антропогенних урочищ. Наприклад, території житлового масиву на березі річки, дорога, яка пролягає через парк, міст через водний об'єкт тощо. Присутність таких природних смуг збагачує урболандшафт. Гармонійність природних та антропогенних об'єктів визначає загальний вигляд ландшафту. Естетично привабливому ландшафту може перешкоджати завантажене транспортом шосе, сміттєзвалище, численні лінії електропередач, завод тощо. Але ж у Дніпропетровську можна спостерігати і ситуацію, коли інженерні споруди гармонійно вписуються у пейзаж. Останній критерій – загальна змінність ділянки діяльністю людини. Територія міста не є однорідною: зустрічаються промислові зони, де всі компоненти ландшафту повністю змінені людиною, і зелені території, де пейзажі нагадують природні або максимально до них наближені.*

Практичне впровадження результатів дослідження використане при розробці туристичного екскурсійного маршруту найбільш естетично привабливими територіями міста Дніпропетровськ. На карті екскурсійний шлях показаний прозорими стрілками, що визначають напрямок руху екскурсійної групи. Як додаткова створена карта фактичного матеріалу з розташуванням опорних точок оцінки естетики урболандшафтів.

Висновки. На підготовчому етапі оцінки естетичного потенціалу міських ландшафтів було проведено відбір пунктів споглядання за п'ятьма основними принципами, за якими виконано порівняльну характеристику обраних точок. Дані пункти були розподілені за призначенням і використанням у сфері туризму. Коло застосування результатів досліджень доволі широке. Інформаційне поле роботи доцільно використовувати у процесі підготовки спеціалістів з географії, екології, архітектури та міського планування, на курсах підготовки екскурсиводів, для розробки буклетів, книг, брошур, листівок, календарів та іншої друкованої продукції.

Оцінка естетичності ландшафтів м. Дніпропетровська в балах (фрагмент)

№	Критерії оцінювання красивдів	Опорний пункт споглядання																
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	-	-	-	-	85	86	87
1	Наявність домінантних об'єктів	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	2	2	2
2	Глибина перспективи	3	3	2	2	3	2	2	3	2	3	-	-	-	-	4	3	2
3	Виразність кольорової гами	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	1	3	3
4	Наявність крайових зон	0	0	0	1	1	1	1	0	0	1	-	-	-	-	1	1	0
5	Наявність мальовничих урочищ	2	1	2	3	3	2	2	2	2	2	-	-	-	-	1	2	1
	Гармонія природних та антропогенних об'єктів	3	1	1	3	4	3	3	2	0	3	-	-	-	-	1	2	1
7	Наявність територій, що охороняються місцевою владою	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	-	-	-	-	0	1	2
8	Загальна змінність людською діяльністю	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	3	2	2
	Сумарний бал	14	12	12	17	19	16	15	15	11	16	-	-	-	-	24	13	13

Карти естетичної привабливості ландшафтів дозволяють виявити краєвиди, які впливають, на думку психологів, на якість та рівень життя людини. Одним з напрямів дослідження у психології є лікування психічних розладів миловидними та живописними краєвидами. Особливо гострою дана проблема є саме у містах, де рівень стресів значно вищий. Для вирішення даних проблем психологи пропонують в урболандшафтах планувати спеціально призначені урочища та використовувати ландшафти з високою естетичною оцінкою.

У подальшому, на наш погляд, було б доцільно враховувати так званний «ефект сусідства» – об'єкти та явища, які впливають на привабливість ландшафтів за рахунок об'єктів, ландшафтних видів, ситуацій та подій, що здійснюються у сусідніх регіонах – природних або адміністративних.

Рецензент – канд. іст. наук В.М. Бекетова

Література:

1. *Борейко В.Е.* Природоохранный эстетика в школе. – К.: Киевский эколого-культурный центр, 2005. – 80 с.
2. *Гродзинський М.Д., Савицька О.В.* Естетика ландшафту. – К.: Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2005. – 183 с.
3. *Николаев В.А.* Эстетическое восприятие ландшафта // Вест. Моск. ун-та. Сер.5. Геогр. – 1999. – № 6. – С. 10–15.
4. *Тарасенко В.* Ландшафтный дизайн: и природа должна покориться необходимости // Недвижимость в движении. – 2006. – № 36. – С. 17–20.
5. *Эрингис К.И., Будрюнас Р.А.* Сущность и методика детального эколого-эстетического исследования пейзажей // Экология и эстетика ландшафта. – Вильнюс, 1975. – 487 с.

УДК 574 : 911.52

С.Є. Ігнат'єв, Т.С. Чорногор, О.В. Бодня

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ГЕОГРАФІЧНІ ТА ІНЖЕНЕРНІ АСПЕКТИ ПРОЕКТУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Авторами здійснено спробу порівняння географічного (ландшафтного) та інженерного алгоритмів проектування об'єктів природно-заповідного фонду. В роботі виконано проектування заповідної зони регіонального ландшафтного парку «Пристинські плавні» з використанням обох алгоритмів. У якості базового матеріалу для проведення дослідження було використано ландшафтну карту та схеми землеустрою однакового масштабу. Зроблено висновок, що географічний (ландшафтний) алгоритм є уніфікованим та відповідає засадам створення природоохоронних об'єктів.

Ключові слова: географічний (ландшафтний) алгоритм, інженерний алгоритм, регіональний природний парк, коефіцієнт звивистості контуру.